

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародних відносин і політичної
філософії

Протокол № 17 від 28.08.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної
роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ

Галузь знань

**С «Соціальні науки, журналістика, інформація та
міжнародні відносини»**

Спеціальність

СЗ «Міжнародні відносини»

Освітній рівень

Другий (магістерський)

Освітня програма

Міжнародні відносини

Розробник:
д.філос.н., проф.

Олег КУЗЬ

Завідувач кафедри
міжнародних відносин і
політичної філософії

Олег КУЗЬ

Гарант програми

Олег КУЗЬ

**Харків
2025**

ВСТУП

Робочу програму науково-дослідної практики (НДП) складено відповідно до Положення про організацію практики здобувачів вищої освіти у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (затвердженого наказом ректора університету від 23.01.2025 року № 36), розробленого згідно із Законом України «Про вищу освіту», Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.04.1993 р. № 93, Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця, уведеного в дію наказом ректора університету від 23.01.2025 р. №37, стандартами вищої освіти, освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини» спеціальності СЗ «Міжнародні відносини».

Практика є обов'язковим компонентом підготовки фахівців із вищою освітою та невід'ємною частиною процесу підготовки фахівців у Харківському національному економічному університеті ім. С. Кузнеця. Науково-дослідну практику віднесено до циклу практичної підготовки освітньо-професійної програми (ОПП) «Міжнародні відносини». Практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність та послідовність її проведення.

1. Характеристика, мета, завдання та результати науково-дослідної практики

1.1. Характеристика науково-дослідної практики

Згідно з навчальним планом для здобувачів денної та заочної форми спеціальності СЗ «Міжнародні відносини» другого (магістерського) рівня ОПП «Міжнародні відносини» науково-дослідна практика передбачена на другому році навчання (табл. 1).

Таблиця 1

Науково-дослідна практика за денною та заочною формою навчання

Курси	Назви практик	Форма навчання	Кафедри, що забезпечують організацію	Тривалість практики	Семестри
II	науково-дослідна	денна	міжнародних відносин і політичної філософії	2 тижня	3-й семестр
II	науково-дослідна	заочна	міжнародних відносин і політичної філософії	2 тижня	3-й семестр

Характеристика науково-дослідної практики як обов'язкової освітньої

компоненти наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Характеристика науково-дослідної практики

Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Вид контролю	Семестр
3	90	Звіт	3

1.2. *Метою науково-дослідної практики* є розвиток здатності здобувачів до самостійної науково-дослідницької роботи; поглиблення теоретичних знань у сфері міжнародних відносин; систематизація, розширення та закріплення здобувачем вищої освіти професійних навичок і вмінь; оволодіння методологією та методами політичного аналізу; попередня спроба створення та презентації вступу до кваліфікаційної роботи; презентація результатів у вигляді тез, статей та інших наукових робіт тощо.

1.3. *Основні завдання та результати науково-дослідної практики:*

- завершення роботи над формулюванням теми кваліфікаційної роботи та її план-проспекту (за зразком реферату);
- оволодіння навичками пошуку та відбору наукових джерел, оформлення (попереднього) бібліографічного списку літератури до кваліфікаційної (дипломної) роботи;
- опанування технологією створення та презентації вступу до кваліфікаційної роботи (опис актуальності, наукової новизни, об'єкт-предметної області, визначення методології та методів дослідження тощо);
- апробація основних теоретичних та практичних рекомендацій магістерської роботи (у формі виступів на конференціях та написання наукових тез / статей).
- оформлення звіту про проходження науково-дослідної практики.

Під час НДП та виконання основних її завдань кожен здобувач має отримати конкретні результати з обраної наукової проблеми, що будуть відображені у формулюванні теми, конкретизації об'єкт-предметної сфери, мети та кола завдань, методології й методів, головної та допоміжних гіпотез магістерської кваліфікаційної роботи. Здобувачі вищої освіти дістануть необхідний обсяг практичних знань і вмінь, оволодіють компетентностями та досягнуть результати навчання, визначені ОПП (табл. 3).

Таблиця 3

Фахові компетентності та результати навчання з науково-дослідної практики

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН3	ЗК5; ЗК9; СК7; СК8
РН5	ЗК4; СК6; СК7
РН8	ЗК1; ЗК5; ЗК9; СК6; СК7; СК10
РН14	ЗК1; ЗК5; ЗК9; СК4; СК10

де, РН3. Застосовувати сучасні наукові підходи, методології та методики для дослідження проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики.

РН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав.

РН8. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно і письмово, з професійних і наукових питань.

РН14. Оцінювати результати власної роботи і відповідати за особистий професійний розвиток.

ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК9. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

СК4. Здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи.

СК6. Здатність використовувати для дослідження міжнародних відносин, суспільних комунікацій та для регіональних студій теоретичні та методологічні підходи політології, економічної та правової науки, міждисциплінарних досліджень.

СК7. Здатність здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, суспільних комунікацій, регіональних студій, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки.

СК8. Здатність організовувати та проводити міжнародні зустрічі та переговори, розробляти, аналізувати і оцінювати дипломатичні та міжнародні документи.

СК10. Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення своєї фаховості та рівня кваліфікації.

2. Зміст та організація проведення науково-дослідної практики

Науково-дослідна практика проводиться згідно з навчальним планом для здобувачів денної та заочної форм навчання за розкладом.

Надмета НДП полягає у залученні здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти до самостійної дослідницької роботи, опануванні технології здійснення теоретичних/прикладних наукових розвідок у сфері міжнародних

відносин. Більш конкретним завданням практики є підготовка вступного розділу кваліфікаційної (дипломної) роботи.

Протягом проходження науково-дослідної практики та виконання її основних завдань здобувач має, по-перше, продемонструвати готовність до роботи над кваліфікаційною роботою, надавши ґрунтовний варіант вступу, і, по-друге, презентувати наукову розвідку (наприклад, статтю для Молодіжного економічного вісника ХНЕУ ім. С. Кузнеця, тези доповіді на фахових науково-практичних конференціях тощо) за обраною темою диплому.

Безпосереднє керівництво практикою здійснює викладач, який відповідає за цей вид роботи. Він проводить лекційні та практичні заняття; затверджує тематику наукового пошуку, ураховуючи передбачуваний предмет магістерського дослідження; здійснює контроль за виконанням робочої програми практики й термінами її проведення; надає консультативну допомогу щодо обробки зібраного матеріалу та його використання для звіту з практики; координує написання тез чи (та) статті; приймає участь у захисті звітів здобувачів про практику, атестує їх.

Підсумком науково-дослідної практики є:

- підготовлений вступний розділ дипломної роботи;
- наукові розвідки за результатами опрацювання проблемного поля дипломної роботи, що апробовані на наукових конференціях та опубліковані в електронних або друкованих фахових виданнях.

Атестація за підсумками практики проводиться на підставі оформленого відповідно до установлених вимог звіту.

Предметом науково-дослідної практики є поглиблення навичок самостійної наукової роботи, розширення наукового світогляду здобувачів, визначення структури та логіки майбутньої дипломної роботи.

У процесі проходження практики здобувачі набувають досвід самостійної науково-дослідної роботи та опрацьовують методики її проведення, поглиблюють теоретичні знання в сфері міжнародних відносин, міжнародно-політичного аналізу, формують уміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел.

Здобувачі мають знати:

- статистичні платформи, де зосереджена первинна інформація щодо значущих проблем міжнародно-політичного середовища (Eurostat, The United Nations Statistics Division, etc.);
- наукометричні бази даних, де зберігається, обробляється та систематизується наукова інформація у вигляді друкованих праць, у тому числі міжнародно-політичного спрямування (Web of Science, Scopus, Google Scholar, JSTOR, etc.);
- світові та вітчизняні аналітичні/експертні центри (think tanks), що досліджують політичні дискурси, передумови та перебіг політичних конфліктів і криз, розробляють моделі політичних процесів та прогнозують майбутнє світової політики (Atlantic Council, Brookings Institution, Carnegie Endowment for

International Peace, Chatham House, RAND Corporation, Stockholm International Peace Research Institute; Razumkov Centre, Національний інститут стратегічних досліджень, Український інститут майбутнього тощо);

- методологічне підґрунтя наукового дослідження: засадничі принципи наукової раціональності, об'єктивності, доведеності; розуміння мультипарадигмальності соціально-політичного знання; чітке усвідомлення плюральності методів, інструментів і технік політичних наук тощо;

- наукові джерела, зокрема закордонні, за темою дослідження (класичні та сучасні – за останнє десятиріччя);

- нормативно-правове забезпечення питань, що розглядаються у дослідженні;

- вимоги до оформлення науково-технічної документації, зокрема вітчизняні та світові стандарти бібліографічного опису наукових джерел.

Здобувачі мають вміти:

- планувати майбутню науково-дослідницьку роботу; систематизувати зібраний матеріал;

- аналізувати науково-технічну та міжнародно-політичну інформацію;

- використовувати законодавчі та нормативно-правові акти з питань зовнішньополітичної діяльності; розуміти засадничі положення міжнародного права;

- проводити порівняння результатів свого дослідження з вітчизняними та зарубіжними аналогами;

- володіти способами пошуку, обробки та інтерпретації емпіричних даних;

- застосовувати методи наукового пізнання та сучасні освітні технології, володіти методологією та методикою науково-дослідницької роботи;

- використовувати сучасні інформаційні технології;

- самостійно отримувати, обробляти, зберігати і поширювати наукову інформацію;

- робити обґрунтовані висновки за результатами проведених досліджень, зокрема у вигляді наукових доповідей і публікацій;

- володіти методами аналізу та самоаналізу, що сприяють розвитку особистості наукового працівника;

- формулювати і вирішувати завдання, що виникають під час написання наукової статті або аналітичного огляду.

Науково-дослідна практика, як правило, має бути пов'язана (або бути дотичною) з предметом дипломної роботи. Перед початком проходження НДП здобувач(ка) має ознайомитися з основними вимогами щодо структури та оформлення результатів практики. Для раціонального використання часу слід дотримуватися такого алгоритму:

- вибір теми, доведення її актуальності, аналіз джерел та літератури за напрямом дослідження;

- визначення об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження;

обґрунтування методологічних настанов;

- формулювання наскрізної гіпотези (або пов'язаних гіпотез) роботи, що має бути підтверджена (або спростована) у ході дослідження;
- оформлення списку використаних джерел (до 20 найменувань) з дотримання бібліографічних стандартів;
- підготовка до захисту звіту з НДП.

Вступ є окремим, самостійним блоком дипломної роботи (ДР), який розташовується перед основною частиною. Рекомендований обсяг – до 10 сторінок. У ньому необхідно послідовно:

- обґрунтувати актуальність і наукову значущість обраної теми;
- провести аналіз і оцінити ступінь наукової розробленості теми у вітчизняній та зарубіжній науці з перерахуванням основних авторів та їхніх робіт (10 – 20 джерел);
- сформулювати мету і завдання дослідження;
- визначити об'єкт і предмет дипломної роботи;
- обґрунтувати його хронологічні рамки;
- сформулювати гіпотезу(и) дослідження;
- охарактеризувати емпіричну базу дослідження (огляд першо-джерел);
- дати теоретико-методологічне обґрунтування й описати методи дослідження;
- оцінити новизну дослідження;
- обґрунтувати його структуру.

Обґрунтування актуальності передбачає відповідь на запитання, чим важлива поставлена у ДР проблема. Воно передбачає висвітлення її значення на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин, фіксацію у загальному плані її вивченості, необхідності подальшого дослідження. Ця проблема може бути важливою як із глобального погляду, тобто досліджуваний феномен посідає значне місце в сучасній світовій політиці та міжнародних відносинах (наприклад, проблема сепаратизму), або ж з точки зору регіональної (наприклад, Кашмірський конфлікт), або ж обраний кут зору / аспект проблеми дає змогу зрозуміти її з нового боку. Необхідно звернути увагу на те, що слабка вивченість проблеми не може бути достатнім обґрунтуванням її актуальності. Передусім ідеться про те, чому вивчення проблеми важливе саме зараз. У цьому розділі визначаються принципові положення значення обраної теми, тому він має бути невеликим за обсягом (до 1 стор.).

Наприклад, тема «Роль євроскептицизму у внутрішньополітичній боротьбі в Німеччині» актуальна, по-перше, через зростання значення проблеми політичної та економічної інтеграції в сучасному світі, по-друге, через складне становище ЄС на сучасному етапі, загострення боротьби між прихильниками і противниками європейської інтеграції на континенті, по-третє, через значення Німеччини в ЄС (ФРН – своєрідний «локомотив» європейської інтеграції) і, по-четверте, через серйозні зміни політичного ландшафту Німеччини і розстановки в ній політичних сил останніми роками.

Ступінь наукової розробки теми (проблеми). У цій частині необхідно представити змістовний огляд наукової розробленості теми у вітчизняній і зарубіжній науці з характеристикою основних авторів та їхніх робіт. У жодному разі не можна обмежуватися простим перерахуванням авторів. Рекомендується розділити цей огляд на дві частини: у першій дати коротку характеристику робіт, які мають стосунок до об'єкта дослідження, у другій, ширшій і змістовнішій, – робіт, що стосуються предмета дослідження. При цьому згадування кожного автора має супроводжуватися виноскою, у якій наводиться бібліографічний опис його роботи або робіт. За основу огляду зазвичай кладуть хронологічний принцип викладу. У фіналі огляду слід підсумувати, що вже зроблено науковцями при дослідженні поставленого в роботі наукового питання і що залишилося невивченим, поза увагою або вивченим недостатньою мірою.

Мета дослідження визначає, для чого проводять дослідження, що планується отримати в результаті. Вона постає як найбільш масштабний конкретно-практичний результат, на отримання якого спрямована дослідницька діяльність здобувачів. Таким чином, мета дослідження – це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві (або проміжні) результати наукового пошуку. Мета формулюється, зазвичай, у позитивній формі оповідального речення за допомогою дієслівних форм: виявити, розробити, обґрунтувати, визначити, удосконалити, конкретизувати тощо. Мета визначає загальний задум дослідження, тому вона визначається лаконічно і гранично точно у смислового відношенні. Наприклад: «Виявити загальні принципи та основні тенденції європейської політики Великої Британії після Брекзиту та визначити перспективи її подальшої еволюції».

Завдання – це способи досягнення мети роботи. Це етапи, на кожному з яких проводиться та чи інша дослідницька операція. Постановка завдань робиться зазвичай у формі перерахування через дієслівні форми: вивчити, описати, встановити, з'ясувати, визначити, класифікувати, узагальнити тощо. Завдання дослідження мають бути пов'язані між собою, їхній порядок має відображати загальну логіку дослідження. Необхідно якомога ретельніше формулювати дослідницькі завдання, оскільки опис їх розв'язання і становить зміст розділів і параграфів роботи. Це важливо також і тому, що заголовки розділів і параграфів народжуються саме з формулювань завдань дослідження. При цьому слід враховувати, що жодне із завдань не може повторювати мету або бути ширшим за мету.

Об'єкт дослідження (макропроблема). Таким об'єктом можуть стати такі процеси чи явища, які містять, несуть у собі проблемну ситуацію або породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення. Причому в конкретних дослідженнях об'єкт не повинен формулюватися безмежно широко. *Предмет дослідження (мікропроблема)* – це певна цілісна сукупність найістотніших властивостей і ознак об'єкта, які досліджуються у ДР. Це кут зору на об'єкт, аспект його розгляду, що дає уявлення про те, що конкретно

буде вивчатися в об'єкті, як його розглядатимуть, які нові відносини, властивості, функції будуть виявлятися. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і особливе. У об'єкті виокремлюється та частина, яка стає предметом дослідження. Саме на предмет і спрямована основна увага автора роботи. Суто предмет дослідження визначає тему дипломної роботи, позначену на титульному аркуші як заголовок.

Приклади:

Об'єкт: «Трансформація системи європейської безпеки» або «Європейська політика Німеччини».

Предмет: «Роль Німеччини в трансформації системи європейської безпеки».

Якщо предмет дослідження має тією чи іншою мірою історичний характер, тобто розвивається у часі та просторі, тоді необхідно, позначивши об'єкт і предмет, обґрунтувати *хронологічні рамки дослідження*, представляючи для цього вагомі аргументи і докази. Особливо це необхідно в роботах, у заголовку яких фіксується певний період часу.

Гіпотеза передбачає опис тих загальних висновків, до яких планує дійти дослідник у своїй роботі. При цьому формально гіпотеза може не отримати в дослідженні свого підтвердження, що необхідно обов'язково зазначити у висновку ДР.

Емпірична база дослідження є характеристикою першоджерел, що використовуються у роботі. Вони мають бути згруповані за категоріями, наприклад, офіційні документи, виступи та заяви політичних діячів, програмні документи політичних партій і громадських організацій, соціально-економічна статистика, опитування громадської думки, мемуарна література, матеріали ЗМІ, блоги та інтернет-форуми суспільно-політичної спрямованості тощо. Нерідко міжнародники включають до цього огляду експертні огляди та роботи дослідників, однак у переважній більшості випадків вони не є джерелами первинної інформації, тому їх згадування обґрунтоване лише тоді, коли робота має теоретико-методологічний або історіографічний характер або ж коли вони містять первинну інформацію, наприклад, якщо їхній автор є безпосереднім учасником подій, що аналізуються, або використовує зібрані особисто ним матеріали (наприклад, інтерв'ю з очевидцями).

Під час характеристики категорій джерел необхідно сказати, якого роду і якої якості інформацію вони містять, який аспект проблеми вони дають змогу висвітлити (вирішенню яких завдань дослідження вони сприяють) і що ускладнює їх використання у тому чи іншому випадку.

Теоретико-методологічне обґрунтування і методи дослідження. Цей розділ складається з двох частин. У першій має бути описана методологія дослідження, яка задає рамки дослідження і фіксує систему основних підходів і принципів дослідницької діяльності, наприклад, принцип історизму, парадигма неореалізму тощо. У другій мають бути охарактеризовані наукові методи, які автор має намір використовувати в роботі. Кожен метод має бути чітко

охарактеризований, а його застосування в даному дослідженні – науково обґрунтованим з виділенням того завдання або завдань, для вирішення яких він використовується. Рекомендується також вказати, у чому недоліки того чи іншого методу і чим обмежене його застосування при розв'язанні того чи іншого завдання дослідження.

Ступінь розробленості предмету коригує з *новизною дослідження*, тобто описом того, що вносить ДР у розв'язання поставленого наукового завдання порівняно з попередніми дослідницькими роботами.

Вступ завершується обґрунтуванням структури дослідження, яке зазвичай вводиться фразою: «Поставлені завдання дослідження обумовлюють його структуру», після чого дається коротка змістовна характеристика кожного з розділів або навіть параграфів основної частини: «У першому розділі буде розглянуто питання про... У другому розділі буде проаналізовано...».

Виконання наукової роботи розпочинається вибором теми та затвердженням її кафедрою. Тему науково-дослідження з науково-дослідної практики має корелюватися з темою дипломної роботи. Темі відповідають тематиці наукових досліджень кафедри та професійної спрямованості ЗВО. Після визначення теми дослідження має бути обґрунтовано дослідницьке завдання. Тобто визначено об'єкт і предмет дослідження.

При виборі теми, основними критеріями мають бути: актуальність, новизна та перспективність; наявність теоретичної бази; можливість виконання теми з огляду на наявні дані; можливість отримання від упровадження результатів дослідження економічного ефекту. Це дозволяє стимулювати творчий пошук і самостійність наукового дослідження.

3. Вимоги до бази практики

Науково-дослідна практика проводиться на базі кафедри міжнародних відносин і політичної філософії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Робота керується викладачем, який відповідає за цей вид роботи. НДП здійснюється у вигляді лекційних та практичних занять згідно розкладу. Навчальним планом ОПП «Міжнародні відносини» передбачено 6 годин лекційних занять та 24 години практичних занять. За результатами проходження практики здобувачі складають звіт, у якому міститься пропедевтичний матеріал дипломної роботи з ретельним, структурованим викладенням актуальності та наукової значущості обраної теми; аналізу її наукової розробленості у вітчизняній та зарубіжній науці; мети і завдань дослідження; об'єкта і предмета дипломної роботи; гіпотези дослідження; емпіричної бази; теоретико-методологічного обґрунтування й опису методів дослідження; наукової новизни; структури дослідження.

НДП проводиться в університеті в аудиторіях або через програмний продукт Zoom, що дозволяє здобувачам зосередитися на дослідницьких аспектах навчання, оволодіти навичками пошуку, аналізу та синтезу

інформації, яка міститься в монографіях, наукових статтях, матеріалах конференцій, аналітичних оглядах тощо, дотичних до предмету ДР. Окрім того, здобувачі мають можливість користуватися джерелами, які розміщено на сайті репозитарію університету.

Обов'язками відповідальних за науково-дослідну практику від кафедри міжнародних відносин і політичної філософії є:

- своєчасне проведення установчих зборів з науково-дослідної практики, ознайомлення здобувачів з вимогами щодо оформлення документації з практики, системою звітності та критеріями оцінювання з практики;
- консультування здобувачів щодо термінів і порядку проходження практики, оформлення документів із практики та захисту звіту;
- забезпечення своєчасності надання здобувачами звітів з науково-дослідної практики й інших документів, необхідних для захисту, їхня перевірка та візування.

Здобувачі вищої освіти під час проходження практики зобов'язані:

- одержати від керівника практики консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- систематично працювати над виконанням завдань з практики;
- своєчасно подати на кафедру звітні документи та у належний термін захистити матеріали практики;
- висвітлити результати виконаної роботи та оформити їх у звіті про проходження практики.

4. Вимоги до звіту з науково-дослідної практики

Звіт з НДП складається з таких обов'язкових елементів:

1. Розгорнутий вступ до дипломної роботи з дотриманням вище зазначеної структури (до 10 сторінок).
2. Список літератури до звіту з НДП, оформлений за бібліографічним стандартом 2015 року (10 – 20 найменувань).
3. Наукова розвідка за темою дипломного дослідження (5 – 8 стор.)

Приклад оформлення титульного аркушу звіту з НДП наведено в Додатку А. Приклад оформлення списку літератури наведено в додатку Б

Структуру звіту з науково-дослідної практики наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Структура звіту науково-дослідної практики

Структурні елементи	Змістовні питання
---------------------	-------------------

Преамбула	Зазначаються мета та завдання науково-дослідної практики, її місце у структурі освітньо-професійної програми; фіксується тема (предмет) наукового пошуку / дипломної роботи
Пропедевтика кваліфікаційної роботи	Послідовно розкриваються наступні питання: – актуальність та наукова значущість обраної теми; – аналіз її наукової розробленості у вітчизняній та зарубіжній науці; – мета і завдання дослідження; – об’єкт і предмет дипломної роботи; – гіпотези дослідження; – емпірична база; – теоретико-методологічне обґрунтування та опис методів дослідження; – наукова новизна; – структура дослідження
Список використаних джерел	Наводиться бібліографічний список джерел, що опрацьовано під час складання звіту
Наукова публікація	Підготовка наукової статті та / або тез доповіді на конференції
Висновки	Підсумовуються вирішені завдання НДП

Звіт друкується (або формується як текст за допомогою редактора Microsoft Office Word) з одного боку аркуша білого паперу. Він виконується українською мовою без стилістичних, орфографічних і синтаксичних помилок. Загальний обсяг звіту з практики не повинен перевищувати 20 сторінок друкованого тексту. Текст звіту має бути розміщений на аркушах паперу формату А4 (210 x 297 мм). Шрифт – Times New Roman, кг 14, міжрядковий інтервал – 1,3; абзац – 1,25 см; поля: ліве – 2,0 см, верхнє – 2,0 см, праве – 2,0 см, нижнє – 2,0 см. Номер сторінки слід зазначати внизу кожної сторінки оригіналу. Першою сторінкою звіту є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять.

Перед захистом результатів практики кафедра організує перевірку звіту на рівень унікальності за допомогою системи інтернет-сервісу StrikePlagiarism.com (<http://strikeplagiarism.com>).

5. Підбиття підсумків науково-дослідної практики

Відповідно до Положення про організацію практики здобувачів у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця,

затвердженого наказом № 36 від 23.01.2025 р., після закінчення терміну практики здобувачі звітують про виконання програми практики та індивідуальних завдань.

Звіти з науково-дослідної практики мають бути захищені здобувачами комісії, склад якої затверджується кафедрою. Кожен здобувач(ка) має підготувати коротку доповідь та презентацію основних результатів науково-дослідної практики. Захист звіту з науково-дослідної практики здійснюють упродовж тижня після закінчення терміну її проходження.

За підсумками захисту звітів з НДП відповідальна особа кафедри формує звіт про підсумки проходження практики.

6. Критерії оцінювання результатів науково-дослідної практики

Оцінюють результати проходження й захисту НДП за 100-бальною системою оцінювання результатів навчання, прийнятою в університеті (табл. 5).

Таблиця 5

Шкала оцінювання результатів проходження й захисту науково-дослідної практики

Оцінка (за чотирибальною шкалою)	Оцінка (за стобальною шкалою)
Диференційована шкала	
Відмінно	90 – 100
Добре	74 – 89
Задовільно	60 – 73
Незадовільно	1 – 59
Недиференційована шкала	
Зараховано	60 – 100
Не зараховано	1 – 59

Підсумкова кількість балів, набута здобувачем вищої освіти за результатами проходження практики, ураховує:

- звіт з практики;
- вид і якість наукової публікації за підсумками практики (наукова стаття та / або тези доповіді на конференції);
- презентацію (усно, за текстом звіту) здобувачем вищої освіти результатів проходження практики під час захисту звіту;
- відповіді на запитання членів комісії.

За результатами захисту виставляють диференційовану оцінку, яку заносять до заліково-екзаменаційної відомості і залікової книжки здобувача за підписом керівника практики або завідувача кафедри.

Здобувачі вищої освіти, які не захистили у призначений термін звіт із практики, будуть мати академічну заборгованість.

Критерії оцінювання НДП наведено у табл. 6.

Таблиця 6

Критерії оцінювання результатів навчання	
Бали	Критерії оцінювання результатів навчання
90-100	Звіт про проходження практики і тези (стаття) оформлені відповідно до вимог і подані до захисту у визначений кафедрою термін; звіт містить елементи новизни, має практичне значення; здобувач оволодів навичками дослідницької роботи: збору інформації, аналізу, формулювання висновків, оформлення результатів дослідження у вигляді тез чи статті; відповіді здобувача на питання вичерпні
82-89	Програму практики розкрито, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру; є зауваження щодо оформлення звіту чи тез (статті); здобувач на захисті продемонстрував добрі знання, відповів на запитання членів комісії
74-81	Мають місце окремі зауваження щодо оформлення звіту та тез (статті); допущено граматичні та стилістичні помилки; мають місце неточності при проведенні аналізу; на захисті здобувач продемонстрував задовільні знання; відповіді на запитання членів комісії неточні або неповні
64-73	Звіт про проходження практики оформлений з численними помилками або не в повному обсязі; тези чи/та стаття не мають перспектив опублікування; на захисті здобувач проявив поверхове знання досліджуваного об'єкта, не зумів задовільно відповісти на поставлені запитання членів комісії
60-63	Здобувач допустив суттєві помилки при вирішенні завдань науково-дослідної практики, неспроможний дати пояснення виконаних робіт; не відповідають вимогам тези (стаття) або їх не підготовлено; звітні документи оформлені з помилками; оцінка керівника з практики свідчить про низький рівень володіння знаннями, уміннями та компетентностями; доповідь при захисті перетворилась на зачитування тексту
35-59	Звіт подано керівникові на перевірку з порушенням термінів; виконаний із суттєвими запозиченнями інформаційно-теоретичного матеріалу; відсутня наукова розвідка; оформлення звіту не відповідає вимогам; зміст звіту не розкрито; здобувач не був присутнім при захисті звіту; здобувач(ка) не відповів на жодне запитання комісії
1-35	Структура та оформлення звіту не відповідає встановленим вимогам; звіт містить ознаки плагіату; здобувач не був присутнім при захисті звіту; здобувач(ка) не відповів на жодне запитання комісії

Рекомендована література

Основна

1. Міжнародні відносини та світова політика [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 200 с. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25295>

2. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця : нова

редакція (наказ № 37 від 23.01.2025 р.). URL: <https://hneu.edu.ua/content/documents/431/43045/Attaches/polozhennya-pro-organizatsiyu-osvitnogo-protsesu-u-hneu.pdf>

3. Положення про організацію практики здобувачів вищої освіти у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця, затвердженого наказом 23.01.2025 р. № 36. URL: <https://hneu.edu.ua/content/documents/431/43045/Attaches/polozhennya-pro-organizatsiyu-praktyky-studentiv.pdf>

4. Philosophy of Science [Electronic resource]: textbook / O. Kuz, V. Cheshko, I. Biletsky, P. Otenko; Simon Kuznets Kharkiv national university of economics. Kharkiv : S. Kuznets KhNUE, 2024. 162 p. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/33109>

Додаткова

5. Байме К. Політичні теорії сучасності / Пер. з нім. М. Култаєвої та М. Бойченка; видання друге. Київ : Стилос, 2024. 396 с.

6. Вітченко А. О., Вітченко А. Ю. Основи наукових досліджень у вищій школі: підруч. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2020. 272 с.

7. Коннова Н. О., Кузь О. М., Чешко В. Ф. Механізм трансбіополітичного переходу у геополітиці. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2022. Т. 14, № 2. С. 119–129. DOI: <https://doi.org/10.15421/352230>

8. Коротков Д. С., Кузь О. М., Кузь І. О. Польща у процесі практичної реалізації геополітичних проектів у Центрально-Східній Європі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Дніпро, 2023. № 15(2). С. 105–113. <https://doi.org/10.15421/352349>

9. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-162.html>

10. Jackson R., Sørensen G., Møller J. Introduction to International Relations: Theories and Approaches. Oxford University Press, 2021. 472 p. URL: <https://doi.org/10.1093/hepl/9780198862208.001.0001>

11. Kuz O., Konnova N., Korotkov D. Corruption Models of Behaviour in the Structure of the Political System of Society. *Dialogue and Universalism*. 2024. Vol. 34, Issue 1. P. 131–141. <https://doi.org/10.5840/du202434110>

12. Plazova T., Kuz O., Konnova N., Korotkov D., Galushchenko O. Information Warfare as an Instrument of Geopolitical Influence on Ukraine: Main Aspects and The State's Response. *International Journal of Religion*. 2024. Vol. 5, No. 2. P. 121–130. <https://doi.org/10.61707/0g2yt516>

Методичне забезпечення

13. Наскрізна програма практики для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини» другого (магістерського) рівня

[Електронний ресурс] / уклад. О. М. Кузь; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 17 с.

Інформаційні ресурси

14. Атлантична рада США (*Atlantic Council*) [Електронний ресурс]. URL: <http://www.atlanticcouncil.org>
15. Брукінгський інститут (The Brookings Institution (BI)) [Електронний ресурс]. URL: <http://www.brookings.edu>
16. Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при МЗС [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <https://da.mfa.gov.ua/>
17. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=7>
18. Королівський інститут міжнародних відносин (The Royal Institute of International Affairs) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.chathamhouse.org>
19. Міністерство закордонних справ (МЗС) України: офіційний сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/>
20. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
21. Основні вимоги до оформлення бібліографічного опису документів. URL: <http://library.hneu.edu.ua/page/vimogi-do-oformlennya-bibliografichnih-spiskiv-dokumentiv>
22. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Навчальний курс «Науково-дослідна практика (магістерський рівень вищої освіти за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»». URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=11273>

Додатки

Додаток А

Приклад оформлення титульного аркуша звіту з науково-дослідної практики

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

ЗВІТ З НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ

на тему: «Феномен «Арабської весни» і нова доктрина НАТО: гуманітарний вимір»

Здобувача другого (магістерського) рівня
вищої освіти 2-ого року навчання, групи
8.01.С3.020.25.1,
спеціальності С3 Міжнародні відносини

Керівник:
д. філос. н., проф. Кузь О. М.

Рекомендована кількість балів

м. Харків – 202__рік

Приклади оформлення використаних джерел

ОФОРМЛЕННЯ **списку використаних джерел за ДСТУ 8302:2015** **та відповідно до наказу МОН № 40 від 12.01.2017 р.**

Усі джерела подаються в алфавітному порядку.

КНИГИ ***Однотомні видання***

Один автор

Мідделаар Л. Перехід до Європи: Як континент став союзом / пер. з англ. Олексія Панича. Київ : Дух і літера, 2018. 576 с.

Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569 – 1999 / пер. з англ. А. Котенка, О. Надтоки. Київ : Дух і літера, 2014. 464 с.

Шпорлюк Р. Формування модерних націй: Україна – Росія – Польща / пер. з англ. М. Климчука, М. Рябчука, Я. Стріхи та ін. Київ : Дух і літера, 2016. 552 с.

Kaufman J. P. Introduction to international relations: theory and practice. New York : Rowman & Littlefield Publishers, 2018. 327 p.

Два автори

Кузь О. М., Коротков Д. С. Геополітика: конспект лекцій. Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. 184 с.

Keohane R. O., Nye J. S. Power and Interdependence: World Politics in Transition. Boston : Little, Brown and Company, 1977. 273 p.

Три автори

Кузь О. М., Поліщук І. О., Моторнюк Т. М. Виборчі технології в модерному електоральному процесі США та України : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2012. 256 с.

Чотири і більше авторів

Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми / за ред. О. Рафальського. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 704 с.

Без автора

Інтерпретація російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / За ред. В. Кулика. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 328 с.

Конституція України: наук.-практ. комент. / редкол.: В. Я. Тацій (голова) та ін. 2-е вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2012. 1128 с.

Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Генеза, 2004. 736 с.

Багатотомні видання

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) [та ін.]. 848 с.

Дисертації

Лапін О. І. Брекзит як чинник локальних і глобальних змін у системі безпеки ЄС: дис. ... доктор філософії: 291 / Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк, 2024. 196 с.

Матвєєва О.В. Концептуальний вимір глобалізму в умовах трансформації міжнародної системи: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. Київ, 2019. 226 с.

Ощипок І. Ф. Діяльність Святого Престолу у світовій політиці: дис. ... доктор філософії: 052 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2020. 257 с.

Автореферати дисертацій

Кибіч Я. В. Брекзит у європейському медіадискурсі: передумови, характер, наслідки: автореферат дис. ... доктор філософії: 052 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2023. 20 с.

Сауляк Т. А. Безпековий вимір євроінтеграційної політики України: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / НАН України; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ, 2011. 20 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Розділ книги

Кузь О. М., Чешко В. Ф. Біовлада і біополітика як тотальна форма політичного процесу епохи постмодерну. *Сучасне суспільство: соціально-політичні і соціокультурні виміри* : монографія / [О.О. Безрук, А.В. Горбачов, Ю.А. Данько та ін.]; за ред. І.Д. Денисенко. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. С. 30–50.

Кузь О. М. «Європа регіонів» як ідентичнісний проект. *Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції* : монографія / [О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін.]; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2019. С. 149–165.

Тези, доповідь з матеріалів конференції, круглих столів

Кузь О. М., Чешко В. Ф. Біополітична складова сценаріїв еволюції сучасного громадянського суспільства в глобальному та регіональному контексті. *Україна в умовах формування нового світового порядку* : зб. матеріалів XXXV Харків. політол. читань (м. Харків, 28 квіт. 2023 р.) / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Харків. асоц. політологів. Харків : Право, 2023. С. 25–29. Режим доступу : <https://nlu-ua.academia.edu/Кафедрасоціологіїтаполітології>

Кузь О. М., Чешко В. Ф. Трансбіополітика та парадигмальна експлікація міжнародних відносин: чинник COVID-19. *Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 05-06 листопада 2021 р., м. Дніпро. / ред. кол.: І.В. Іщенко, І.К. Головка, П.Г. Петров. Дніпро : ПрінтДім, 2021. С. 169–174.

Стаття з довідкового видання

Кузь О. М. Деміфологізація політична. *Політологічний енциклопедичний словник* / укл.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; всього 66 авторів]; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2015. С. 177–178.

Стаття з продовжуваного видання

Коннова Н. О., Кузь О. М., Чешко В. Ф. Механізм трансбіополітичного переходу у геополітиці. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2022. Т. 14. № 2. С. 119–129. DOI: <https://doi.org/10.15421/352230>

Коннова Н. О., Коротков Д. С., Кузь О. М. Неефективність управлінських рішень як наслідок конфлікту цінностей і норм. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. Дніпро, 2023. № 6(1). С. 41–48. DOI: <https://doi.org/10.15421/342306>

Кузь О. М., Бабіна В. О., Непочатов Д. О. Аналіз впливу геополітичної напруги на трансформацію міжнародних відносин. *Публічне управління і політика*. 2025. № 5(9). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.5.06>

Plazova T., Kuz O., Konnova N., Korotkov D., Galushchenko O. Information Warfare as an Instrument of Geopolitical Influence on Ukraine: Main Aspects and The State's Response. *International Journal of Religion*. 2024. Vol. 5, No. 2. P. 121–130. DOI: <https://doi.org/10.61707/0g2yt516>

Kuz O., Konnova N., Korotkov D. Corruption Models of Behaviour in the Structure of the Political System of Society. *Dialogue and Universalism*. 2024. Vol. 34, Issue 1. P. 131–141. DOI: <https://doi.org/10.5840/du202434110>

Стаття з періодичного видання (журнал, газета)

Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. *Голос України*. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Коннова Н. О., Кузь О. М., Чешко В. Ф. Трансбіополітичний хронотоп технологічної цивілізації: біо- і геополітичні конотації міжнародних відносин. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2022. Том 5, № 2. С. 142–150. DOI: <https://doi.org/10.15421/342229> (дата звернення: 14.10.2025).

Коротков Д. С., Кузь О. М., Кузь І. О. Польща у процесі практичної реалізації геополітичних проектів у Центрально-Східній Європі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Дніпро, 2023. № 15(2). С. 105–113. DOI: <https://doi.org/10.15421/352349> (дата звернення: 14.10.2025).

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Голос України*. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.

Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення: 14.10.2025).